

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ ДЛЯ ДІТЕЙ

ЧИТАЮ Я І ВСЯ МОЯ СІМ'Я

ПІДСУМКИ СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ.
БЮЛЕТЕНЬ СОЦІОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ. ВИП. 28

Київ — 2015

ББК 78.349.5

Ч-69

УДК 023

Відповідальна за випуск А.І. Гордієнко.

Укладач Є.Ю. Подокопна.

Літературний редактор В.В. Зеленська.

Читаю я і вся моя сім'я : підсумки соц. дослідж. : бюл. соціол. служби. Вип. 28 / Нац. б-ка України для дітей ; уклад. Є. Ю. Подокопна. — Київ, 2016. — 24 с.

У даному випуску соціологічного бюлетеня вміщено узагальнені результати соціологічного дослідження «Читаю я і вся моя сім'я», проведеного Національною бібліотекою України для дітей у 2015 році.

© Національна бібліотека України для дітей

Нині в Україні йде активний процес реформування, який охоплює усі сфери суспільного життя: економічну, політичну, правову, наукову, освітню та культурну.

Уже здійснено перші практичні кроки на шляху децентралізації системи адміністративного устрою України, що передбачає забезпечення доступності та якості публічних послуг. На жаль, ці реформи негативно впливають на мережу бібліотек для дітей. Спеціалізовані бібліотеки для дітей або закриваються, або реорганізуються у відділи при публічних бібліотеках. Європейський досвід, на який ми опираємося при реформуванні, показує, що одним із головних шляхів прогресу культурної гуманітарної політики є передача опіки над закладами культури місцевим громадам. Але, як виявляється, під час реформ місцева громада не готова захищати конституційне право дітей на інформацію та диференційоване бібліотечне обслуговування.

Динаміка демократичних змін у суспільстві зумовлює пошук нових моделей управління бібліотечною справою, в яких органічно поєднуюватимуться засоби державного і громадського впливу, а інститут сім'ї є першою та основною ланкою місцевої громади. Соціальний інститут сім'ї є основним у суспільстві, він формує наступні покоління та виховує гідну зміну, що забезпечуватиме розвиток та процвітання як громадянина, так і своєї громади. На сьогодні бібліотеки для дітей мають великий досвід роботи з родинами та сім'ями. Починаючи з 1994 року в рамках відзначення Міжнародного дня сімей робота з сім'ями стає однією з головних турбот бібліотекарів спеціалізованих бібліотек для дітей. Дитячі бібліотеки стали центрами культурного відпочинку дітей та батьків, де їм пропонують затишно та цікаво проводити сімейні вечори та відзначати календарні свята, а також презентують книги для батьків і проводяться огляди літератури для сімейного читання. Основне завдання заходів — створення платформи для родинного спілкування та відпочинку; зміцнення сімейних традицій; залучення до сімейного читання як дітей, так і батьків; інформування батьків про новинки сімейно-педагогічної літератури та рекомендації щодо дитячого читання.

За останні 20 років бібліотеки України для дітей накопичили достатній досвід роботи з даної тематики, який і було узагальнено Національною бібліотекою України для дітей в огляді діяльності бібліотек України для дітей до

20-річчя Міжнародного дня сімей «Бібліотека та сім'я – партнерство заради майбутнього» [1]. А реально оцінити ефективність взаємного впливу сім'ї і бібліотеки на отримання інформаційно-бібліотечних послуг в умовах реформування суспільства сприяло соціологічне дослідження «Читаю я і вся моя сім'я», проведене Національною бібліотекою України для дітей у 2015 році на основі програми та методики «Читаю я і вся моя сім'я» [2], схваленою секцією науково-дослідної і науково-методичної роботи вченої ради Національної бібліотеки України для дітей (протокол № 3 від 4 березня 2015 року).

Мета дослідження: вивчення реального стану сімейного читання у родині та виявлення впливу бібліотек для дітей на організацію проведення сімейного дозвілля, читання й виховання дітей.

Соціологічне дослідження «Читаю я і вся моя сім'я» здійснювалося на базі спеціалізованих бібліотек для дітей Дніпропетровської, Закарпатської, Івано-Франківської, Кіровоградської, Одеської, Полтавської, Рівненської, Сумської, Харківської, Хмельницької, Черкаської, Чернівецької областей. Додатково надійшли дані дослідження зі спеціалізованих бібліотек для дітей Київської області. Але, на жаль, не було отримано дослідницьких даних зі спеціалізованих бібліотек для дітей Вінницької та Волинської областей.

Об'єкти дослідження: батьки як організатори читання своєї дитини; діти – користувачі бібліотек для дітей; бібліотекарі – популяризатори книги і сімейного читання.

Суб'єкти дослідження:

- діяльність бібліотеки з організації сімейного читання, дозвілля;
- вплив сім'ї на дитяче читання.

Завдання дослідження – виявити:

- культ книги в сім'ї;
- ступінь впливу сім'ї на читання дітей;
- взаємовідносини бібліотеки і сім'ї;
- престиж бібліотеки серед членів родини;
- рівень зацікавленості батьків у відвідуванні дітьми бібліотеки;
- стан організації сімейного читання, дозвілля у бібліотеках для дітей.

Для реалізації завдань дослідження було розроблено **інструментарій:**

- анкета для дітей («Анкета читача» (Додаток № 1);
- анкета для організаторів дитячого читання («Анкета батьків» (Додаток № 2);
- анкета для бібліотекарів («Анкета бібліотекаря» (Додаток № 3).

Об'єктами опитування виступили: читачі-діти 1-11 класів загально-освітніх навчальних закладів (648 осіб) (із них хлопчиків 247 (38,1%) і дівчат 401 (61,9%), батьки як організатори читання своєї дитини (654 особи) та бібліотекарі як популяризатори книги та сімейного читання (269 осіб).

Усього було зібрано 269 «Анкет бібліотекаря», які надійшли від співробітників бібліотек:

	примірників	%
районних	80	29,6
бібліотека-філія	61	22,6
центрально-міських	37	13,6
обласних	35	13,3
міських	28	10,5
сільських	27	10,0
юнацької	1	0,4

За посадами респонденти-бібліотекарі розподілилися так:

	осіб	%
бібліотекарі (головні, провідні)	174	64,7
завідувачі бібліотек, бібліотек-філій	61	22,7
заступники директорів	13	4,8
завідувачі секторів	2	0,7
бібліографи	2	0,7
директори	1	0,4
не відповіли	1	0,4

Серед опитаних батьків 80,3% склали мами, 9,9% – тата, 9,3% – інші члени родини: брати, сестри, бабусі й дідусі. Не відповіли на запитання 0,5% респондентів.

Віковий діапазон респондентів цієї категорії такий:

- 30-39 років – 58,6%;
- 40-49 років – 23,4%;
- 20-29 років – 9,2%;
- 50-59 років – 5,4%;
- особи до 20 та старше 60 років – 2,3%;
- не надали відповіді – 1,1% батьків.

Анкетуванням виявлено, що значна кількість родин виховує більше однієї дитини (926 дітей):

- віком від 11 до 14 років – 41,1%;
- від 7 до 10 років – 30,7%;
- від 4 до 6 років – 10,9%;
- від 15 до 17 років – 10,3%;
- від 1 до 3 років – 4,5%;
- старше 18 років – 2,5%.

На запитання «Анкети читача» – «На твою думку, ти читаєш книжок: «багато», «мало», «достатньо», «хотілося б більше», «не читаю» – було зібрано 698 відповідей. Деякі респонденти зазначали, що читаючи достатньо (48,8%), хотіли б читати більше літератури, тому вони надавали більше однієї відповіді. 25,8% респондентів обирали відповідь «Хотілося б читати більше». На думку 15,8% респондентів, вони читають багато книжок. 8,9% дітей чесно визнали, що читають мало. І тільки 0,7% респондентів відверто зізналися, що взагалі не читають.

Батьки респондентів-дітей у відповідях на запитання (отримано 673) також обирали декілька варіантів. Хоча вони раді, що діти читають достатньо книжок (39,7% відповідей), але обирали додатково варіант відповіді «Хотілося б більше» (37,6%). 11,4% респондентів-батьків вважають, що їхні діти читають мало. Майже стільки – що діти читають багато (10,4%). 0,9% опитаних батьків визнають, що їхні діти взагалі не читають. У цьому думки респондентів-дітей і респондентів-батьків співпали.

Про те, що в сім'ях респондентів приділяється досить велика увага читанню дітей, наявності (хоча б тимчасової) видавничої продукції в домі, свідчать відповіді батьків. Оскільки джерел дитячого читання у сім'ях зазвичай декілька, зібрано було 1315 відповідей:

- у 47,8% бібліотека була указана основним джерелом дитячих видань для читання;
- у 25% відповідей – купують дитині книжки;
- у 16,1% – домашня бібліотека;
- у 11,1% – діти читають книги в електронному вигляді.

До списку видань, які купляють та виписують батьки для дітей потрапило 1804 назви книг, журналів та газет. Обробка результатів опитування виявила, що 75,2% батьків мають змогу купувати видавничу продукцію дітям. 3,8% респондентів вважають за краще користуватися послугами та книжковим фондом дитячої бібліотеки. Деякі батьки залишали комен-

тарі, що купляють дітям книжки, рекомендовані вчителями згідно вимог шкільної програми (3,1%). У 117 анкетах (17,9%) із 654 респонденти ставили прочерк, що означає неспроможність або небажання респондентів виділяти кошти сімейного бюджету задля цієї мети.

Як завжди користуються попитом твори художньої літератури як світових класиків, так і сучасних українських авторів; книжки науково-популярні, пізнавальні, література універсального змісту, довідники та енциклопедії з різноманітних сфер людської діяльності та життя, книжки виховуючого характеру (правила дорожнього руху, етикет), книжки про тварин, про міста та країни світу, пригодницькі, історичні, мистецькі, поезія тощо. Високою популярністю у сім'ях користуються твори М. Носова та С. Маршака, О. Пушкіна та М. Лермонтова, В. Нестайка та Ю. Чеповецького, Дж. Р. Толкіна та Дж. Ролінг. Видання компанії «Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», фірмові магазини якої функціонують по всій Україні, теж згадували у відповідях батьки, як і тематику християнської етики. Та серед усіх жанрів художньої літератури на першому місці все ще казки – не лише народні, а й авторські.

Серед журналів, які регулярно передплачуються батьками для дітей, найчастіше зустрічалися:

Академія юного моделіста	Кузя
Ангелятко	Маленька фея та сім гномів
Ангеляткова наука	Малятко
Барвінок	Мамине сонечко
Веселые идейки	Мишка Топтыжка
Водограй	Навчаємось з мамою
Открой мир с Волли	Паросток
Вулик	Пізнайко
Джміль	Професор Крейд
Дзвіночок	Світлячок
Зайчик	Смайлик
Зернятко	Соняшник
Зоодруг	Стежка
ЗооЛюкс	Тачки
Зростаємо разом	Ухмалюк
Колобочок	Чарівна принцеса
Колосок	Юний натураліст
Конфетка	Юний технік тощо

Для хлопців та дівчат юнацького віку передплачуються журнали, що містять інформацію широкої тематики:

21плюс	Ліза. GIRL
GOLD	Навколо світу
OOPS	Однокласник
Viva!	Отрок.ua
Добрые советы	Полина
Жасмін	Сериал тощо
Країна знань	

Серед газет найпопулярнішими були:

Абетка казок
Журавлик
Задавака
Казковий вечір
Колосочок тощо
КП в Украине
Факты и комментарии

Висока вартість друкованої продукції, неспроможність здійснити довгострокову передплату на періодичні видання спонукала респондентів-батьків залишати у анкетах коментарі: «Не купуємо, користуємося книгами бібліотеки», «Не маємо можливості». Таких випадків було 3,8%. «Купуємо багато книжок, періодичні видання не передплачуємо», – також неодноразово писали респонденти.

У 17,9% анкетах узагалі були проставлені прочерки. Тобто нові сучасні книжки, журнали та газети в ці сім'ї взагалі не потрапляють.

Відповіді батьків перекликалися з відповідями їхніх дітей, 65,2% яких підтвердили, що батьки купують їм книги, передплачують журнали або газети для індивідуального читання; 34,8% респондентів-дітей видавнича продукція в сім'ї не купується.

Та все ж таки думку про значуще та важливе місце книги в житті сім'ї поділяють усі респонденти – як діти, так і їхні батьки. Про це свідчать 93,3% відповідей дітей (усього їх 767) – у сім'ях книжки читають і у паперовому, і в електронному виглядах (69,0% та 24,3% відповідно). Батьки вважають, що книжка, в першу чергу, сприяє розвитку особистості (30,7% із 1354 відповідей). Будучи джерелом інформації (30,3%), засобом виховання (21,1%) та змістовним відпочин-

---

ком людини (17,6%), вона (за коментарями респондентів-батьків) ще є джерелом духовного збагачення та способом заспокоїти дитину перед сном (0,3%).

Люблячі батьки дуже серйозно підходять до питань виховання. Розуміючи, що саме читання виконує не тільки пізнавальну, естетичну, але і виховну функцію, батьки з раннього віку читають дітям книжки та обговорюють із ними прочитане. Обговорення прочитаних книжок у колі сім'ї – привід і поспілкуватися, і створити природні умови для мовного розвитку (як дитини, так і дорослого!). Разом із цим відбувається і розвиток емоційної сфери (здатності дивуватися, радіти навколишньому світу, здатності бачити, помічати дивовижне навколо). Все це добре розуміють респонденти-батьки, абсолютна більшість яких (88,8%) в анкетах дуже докладно писали, які саме книжки вони читають та обговорюють разом із дітьми останнім часом. «Читаємо і обговорюємо постійно» – такі коментарі залишали батьки, відповідаючи на запитання анкети.

Відповіді респондентів-дітей підтверджують цей факт – 68,2% відповідей «Так, у сім'ї обговорюють прочитані книги».

До цього списку входять, звісно, казки, адже казка, як свіжий вітер, роздмухує вогник дитячої думки й мови. Діти не тільки люблять слухати казку. Вони створюють її. «Казка, гра, фантазія – животворне джерело дитячого мислення, благородних почуттів і прагнень. Багаторічний досвід переконує, що естетичні, моральні та інтелектуальні почуття, які народжуються в душі дитини під враженням казкових образів, стимулюють потік думки, який пробуджує до активної діяльності мозок, зв'язує повнокровними нитками живі острівці мислення. Через казкові образи в свідомість дітей входить слово з його найтоншими відтінками; воно стає сферою духовного життя дитини, засобом висловлення думок і почуттів – живою реальністю мислення. Під впливом почуттів, що пробуджуються казковими образами, дитина вчиться мислити словами. Без казки – живої, яскравої, що оволоділа свідомістю і почуттями дитини, – неможливо уявити дитячого мислення і дитячої мови як певного ступеня людського мислення і мови», – так писав В. Сухомлинський¹. Ось далеко не повний список назв книг, які були прочитані та обговорені у сім'ях:

---

¹ Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям // Вибр. твори : у 5 т. / В. О. Сухомлинський. – Київ, 1977. – Т. 3. – С. 176-177.

Анатомія людини
Біблія
Червона книга України
Бабанський П. «Чародій»
Бойко Г. Твори
Брати Грімм. Казки
Дудар Є. Твори
енциклопедія «Тіло людини»
енциклопедія для малят
«Дивовижна подорож планетою Земля»
журнал «Яблунька»
Кафка Ф. «Перевтілення»
Керролл Л. «Аліса в країні чудес»
Курков Л. «Пригоди пустомеликів»
Ли Х. «Убить пересмешника»
Мензатюк З.
«Зварю тобі борщику»
Наріжний Ю. «Філософія для дітей»

Нестайко В. Твори
Обручов В.
«Плутонія: незвичайна мандрівка в надра землі»
Перро Ш. «Червона Шапочка»;
Пушкін О. Твори
Стельмах Я. Твори
Стівенсон Р. «Острів скарбів»
Сухомлинський В.
«Вогнегривий коник»;
Уайльд О. «Казки»
Українка Леся «Біда навчить»
Ходоси С. та Ю.
«Династія Жужиків»
хрестоматія для читання дітьми молодших класів
«Переможці та герої»
Шевченко Т. «Кобзар»
Шекспір В. Твори

Про те, що прочитане в сім'ї не обговорюється повідомили у відповідях 31,8% дітей і 11,2% батьків. Останні у коментарях зрідка мотивували це браком часу, дорослим віком дитини, а дехто взагалі не бачить сенсу в спілкуванні з дитиною на тему прочитаної нею книжки.

Результати обробки відповідей на запитання усіх трьох анкет виявили, що респонденти-батьки намагаються посилити свій вплив на розвиток читання у своїх дітей у силу своїх можливостей. Задля цього вони не тільки купують книжки. 72,9% батьків (477 осіб) відвідують бібліотеку разом із дитиною, що підтверджується 77,3% (208) відповідей бібліотекарів. Батьки проявляють інтерес до сучасної української книги (за 52,2% відповідями бібліотекарів), інтернет-ресурсів бібліотек (12,0%), педагогічної літератури (8,6%). Вони відвідують заходи з популяризації сімейного читання, (57,5% відповідей респондентів-батьків, 27,2% респондентів-бібліотекарів та 14,3% респондентів-дітей), після яких у 87,2% батьків виникло бажання стати активним учасником таких заходів бібліотеки. Бібліотекарі підтверджують, що батьки активно беруть безпосередню участь у масових заходах (77,3% відповідей). А юні читачі пишуть, що не так вже і активно – усього 14,3% відповідей нада-

---

но ними на це запитання. На думку дітей, члени їхніх родин узагалі не відвідують бібліотеку (42,7% відповідей), разом із батьками відвідують установу у 27,6%, самостійно – 15,4%, беруть участь у масових заходах бібліотеки – 14,3%.

За результатами обробки «Анкети батьків» разом із дитиною відвідують бібліотеку 72,9% батьків, хоча за даними «Анкети бібліотекаря» – 16,8%. Більшість юних читачів відвідують бібліотеку самостійно – 49,6% відповідей респондентів-дітей; вибір книг разом із друзями другий за популярністю – 29,5%; із класом та з членами сім'ї приходять до бібліотеки найменше – 10,6% та 10,3% відповідно. Ці факти підтверджуються відповідями респондентів-бібліотекарів. На їхню думку, більшість читачів відвідують бібліотеку самостійно – 39,6% відповідей, із класом і з членами сім'ї до бібліотеки приходять 20,4% та 16,8% відповідно.

Книга – це вихователь людських душ. Ніщо не зможе замінити книгу. Вона розвиває пам'ять, увагу, логіку, допитливість, креативне мислення, сприяє формуванню ієрархії духовних цінностей. До недавнього часу книга була не тільки основним джерелом інформації, а й популярним способом проведення дозвілля. Дуже важливо змалку прищепити дитині любов до книги. Аналіз відповідей «Анкети батьків» довів, що у родинях респондентів це добре усвідомлюють. Хоча респонденти-бібліотекарі вважають, що роль родини як організатора сімейного читання на сьогодні залишилася без змін (39,8% відповідей у «Анкеті бібліотекаря»), зменшилася – 35,3%, зросла – 23,8%, не відповіли – 1,1%), роль сім'ї вважається респондентами-батьками першочерговою у сприянні формуванню стійкого інтересу дитини до читання – про це вони заявили у 32,2% відповідей. Допомога бібліотеки (25,2%), поради вчителя (20,8%), друзів (13,1%), спілкування дітей у соціальних мережах (4,2%), телебачення (3,6), державна політика в сфері дитячого читання (0,8%) – усі ці фактори впливають на дитячу увагу та здатні в значній мірі вплинути на інтерес дітей до книги і читання.

Для виховання у дитини потреби системного читання сім'ї респондентів, в першу чергу, розраховують на можливості бібліотеки (36,3% відповідей на запитання «Анкети батьків»), потім – на власний досвід (25,7%), прислухаються до порад учителя (14,9%), використовують традиції сімейного читання (13,9%), позитивно ставляться до спілкування дітей у соціальних мережах (8,8%), деякі взагалі не переймаються системним читанням своїх дітей (0,4%).

Сімейні традиції це те, що скріплює сім'ю, робить усіх її членів одним цілим. Саме вони протягом багатьох років зміни поколінь зберігають єдність родини. Одне із запитань «Анкети батьків» стосувалося саме традицій сімейного читання. Про те, що у сім'ях респондентів продовжуються (або зароджуються) традиції збиратися родинно для читання цікавої книги свідчать відповіді: 74,6% – стверджувальних, 25,3% – заперечувальних (не відповідати на запитання вирішили 0,4% батьків). В основному, відповідаючи, респонденти підкресливали, що ці сімейні традиції саме продовжуються.

Так з якою метою відвідують бібліотеку користувачі? При обробці «Анкети читача» усього було зібрано 1526 відповідей на це запитання:

- в першу чергу для підготовки до уроків – 24,3%;
- щоб взяти книгу для душі, до бібліотеки звертаються 24,0% дітей;
- відвідати масовий захід – 14,7%;
- скористатися Інтернетом – 10,9%;
- написати реферат – 8,5%;
- переглянути періодику – 7,3%;
- взяти книги для сім'ї – 5,1%;
- погратися за комп'ютером – 5,1%;
- взагалі не відвідують бібліотеку – 0,1%.

За даними дослідження відсоток записаних до дитячих бібліотек батьків коливається від 0,17% до 38,0% від загальної кількості читачів. Кількість сімейних формулярів у базах дослідження складає 1292 при-мірників.

При цьому 72,9% батьків відвідують бібліотеку разом із дітьми в першу чергу з метою вибрати книгу (49,7%), для участі у масових заходах (20,3%), отримати необхідну інформацію (19,5%), скористатись Інтернетом (7,7%). Крім того, у своїх коментарях при заповненні анкет батьки інформували про те, що вони відвідують бібліотечний заклад спільно з дитиною, щоб дізнатися про книжкові новинки, відчутти книжкову атмосферу, самостійно порадити дитині ту чи іншу книжку. Не відповіли на запитання стосовно мети відвідування бібліотеки з дітьми 1,5% респондентів-батьків.

На жаль, за свідченнями бібліотекарів, не всі батьки переймаються станом матеріально-технічного забезпечення дитячих бібліотек. Усього 39,4% із них піклуються про те, щоб умови у бібліотеках для їхніх дітей були комфортними.

Значення сімейного читання як запоруки формування високодуховної, багатогранної, розвинутої особистості, патріота своєї країни добре усвідомлюється працівниками бібліотек для дітей. Дуже важливо зацікавити батьків читанням із дітьми, донести його значимість і залучити до розвитку та організації дитячого читання. Для того, щоб допомогти батькам оволодіти процесом організації сімейного читання, зробити його доброю сімейною традицією, бібліотекарі пояснюють батькам його значення, радять та підбирають книжки. Швидкі зміни, що відбуваються в країні, суспільстві, свідомості людей вимагають постійного вдосконалення професійних компетентностей і навичок співробітників дитячих бібліотек. Основні джерела поповнення та удосконалення професійних знань бібліотекарів:

- вивчення спеціалізованих періодичних видань (17,3% відповідей);
- тематично орієнтований веб-серфінг (17,0%);
- відвідування семінарів (16,9%);
- офіційний сайт НБУ для дітей (13,6%);
- сайти обласних бібліотек для дітей (13,1%);
- книги (11,7%);
- поради колег (10,0%);
- інше – методичні посібники, відвідування шкільних заходів, побачання батьків і дітей, юридичний та інформаційний портали Міністерства культури України (0,4%).

Щоб зацікавити родини у сімейному читанні, створити комфортну атмосферу спілкування та налагодження відносин між поколіннями, працівники бібліотек для дітей освоюють нові форми масової роботи та удосконалюють вже існуючі. У бібліотеках функціонують клуби сімейного дозвілля, наприклад: проект «Домашній затишок біля бібліотечного каміну», центр інформаційної підтримки та організації спільного дозвілля дітей з особливими потребами та їхніх однолітків – «Бібліотечна міні-школа «Вулик» (Кіровоградська обл.); хобі-клуб «Стильні фантазії», клуб «Юні читайлики», скаутська організація «Пласт» (Івано-Франківська обл.); творча майстерня «Бібліоумійки», Школа раннього розвитку «Академія батьківської мудрості» для дітей від 0-5 років, гурток родинної творчості «Фантазія» (Полтавська обл.); група сімейного дозвілля молодих мам з дітьми 3-6 років «Мама, дитина, бібліотека», літературно-мистецька вітальня «Сув'язь» (Рівненська обл.) тощо. За відгуками бібліотекарів батьки намагаються брати активну участь у їхній роботі.

На жаль, не всі батьки вдосконалюють свої знання з виховання читацьких компетентностей своїх дітей шляхом використання наявних на сайтах бібліотек для дітей інформаційних ресурсів – таких респондентів дослідження 64,0%. Вишукують можливості для поліпшення якості читання своїх дітей, розширюють свій власний інформаційно-читацький кругозір за допомогою сайтів дитячих бібліотек України усього 35,2% батьків. Не відповіли на дане запитання 0,8%. Серед причин, що заважають респондентам-батькам знайомитися з інтернет-ресурсами дитячих бібліотек – брак часу в зв'язку із виробничою занятістю, відсутність домашнього комп'ютера, відсутність інформації про сайти, нездатність самостійно розібратися в структурі сайту і знайти необхідну інформацію, наявність власного досвіду, відсутність потреби у додатковій інформації, навантаження шкільної програми. Батьки писали у коментарях, що ніколи не цікавилися сайтами бібліотек для дітей – їх повністю задовольняє особисте спілкування з бібліотекарем у стінах бібліотеки, дитина вже доросла і сама обирає собі книжки, деякі взагалі не надавали значення сайтам бібліотек як джерелам потрібної та цікавої інформації. Декому навіть поганий зір є перешкодою для відвідування інтернет-ресурсів. 23,0% респондентів-батьків не пояснили чому вони не відвідують сайти бібліотек для дітей.

Батьками відвідуються сайти НБУ для дітей, усіх обласних, районних, міських бібліотек для дітей та ЦБС для дітей.

Великий вплив на кількість і якість відвідування бібліотеки має її територіальне розташування щодо місця проживання користувачів. Це підтвердили 86,3% респондентів-дітей та 88,8% їхніх батьків. Не замислювалися над цим запитанням 11,7% та 6,1%, байдуже ставляться до розташування бібліотеки 1,5% та 1,1% відповідно. Зовсім не важливе розташування книгозбірні щодо до місця їхнього проживання 0,5% дітей та 3,8% батьків.

Отже, проведене соціологічне дослідження надало можливість отримати різнобічні дані про стан сімейного читання у родині – інформацію про ставлення дітей та їхніх батьків до книги, ситуацію з читанням у родині, коло дитячого читання, місце дитячої бібліотеки у інтелектуально-культурному житті сім'ї.

Отримана інформація підтвердила основний висновок проведених НБУ для дітей досліджень – книга і читання мають велике значення у житті родини, у сім'ях респондентів люблять та цінують книгу. Незважаючи на велику кількість альтернативних джерел отримання як літератури, так і інформації взагалі, потреба в послугах дитячої бібліотеки гостро відчувається. Адже вартість друкованої продукції зростає з кожним роком, а що відбувається з рівнем життя та купівельною спроможністю населення відомо всім. Батьки намагаються купувати своїм дітям сучасні дитячі книжки, журнали та газети. Тільки відсутність коштів стримує деякі сім'ї обмежувати кількість купованих книг та передплатних видань для дітей.

Діти прагнуть читати, оперативно отримувати більше цікавої інформації, розвиватися. Сучасна бібліотека радо допомагає їм у цьому завдяки своїм зростаючим можливостям. Окрім того, бібліотеки для дітей усе більше стають осередками сімейного та індивідуального проведення дозвілля [3].

Відповіді респондентів-дітей та їхніх батьків засвідчили, що послуги дитячої бібліотеки користуються великою популярністю серед членів їхніх родин. Наразі дитячі бібліотеки мають у своєму розпорядженні не тільки книжкові фонди (які, на жаль, не завжди є можливість комплектувати згідно запитів користувачів у повному обсязі), а й сучасне офісно-комп'ютерне обладнання. У користувачів сьогодні більше можливостей швидко отримати інформацію для підготовки до уроків, написання рефератів, дізнатися новини або просто приємно та із задоволенням провести час за комп'ютерною грою.

Результати дослідження допомогли виявити високу ступінь зацікавленості батьків у розвитку читання своїх дітей як запоруки їхнього інтелектуального, морального, духовного розвитку, як засобу налагодити тісний емоційно-душевний контакт та згуртувати родину. Дослідженням встановлено, що батьки дуже добре розуміють, що їхня зацікавлена участь у читанні та обговоренні прочитаного пробуджує та підтримує інтерес дітей до пізнання нового. Разом із дітьми вони відвідують бібліотеку для

того, щоб мати можливість самостійно порекомендувати дитині книгу, разом прочитати її вдома, обговорити та обмінятися враженнями від прочитаного. Відвідуючи гуртки, клуби за інтересами, театральні студії, діти та батьки отримують позитивні враження, у них з'являється більше спільних інтересів, більше тем для спілкування, яке сприяє налагодженню сімейних стосунків між поколіннями. Це свідчить про наявність тісного взаємозв'язку бібліотеки та сім'ї. Окрім того, про це свідчить і кількість відвідувань батьками масових заходів із популяризації сімейного читання, самостійне відвідування ними бібліотеки та перегляд інформації на сайтах різних бібліотек для дітей [3, 4, 5].

Відсутність початкової ознайомчої інформації, загальна необізнаність з інтернет-ресурсами бібліотек для дітей, брак часу у зв'язку із занятістю на роботі та напруженість життя – ці та багато інших причин заважають батькам приділяти більше уваги читанню дітей. Та бібліотеки можуть та повинні допомогти родинам у справі розвитку сімейного читання.

Завдяки проведеному дослідженню можна з впевненістю сказати, що ступінь впливу родини на читання дитини досить висока. Хоча на думку бібліотекарів, роль сім'ї наразі не змінилася відносно впливу на читання дітей, але батьки з цим не згодні. Вони активно використовують можливості, що надає дитяча бібліотека, для того, щоб процес читання їхніх дітей загравав новими барвами.

Обробка результатів анкетування показала, що у більшості родин сімейне читання є доброю традицією, що продовжується.

Популярність бібліотеки також знаходиться в залежності від її територіального розташування відносно місць проживання користувачів – про це засвідчили відповіді як респондентів дітей, так і їхніх батьків.

Дослідженням засвідчена пріоритетна роль родини як організатора сімейного читання. Вона пріоритетна, але недостатньо мобільна та ефективна, враховуючи реалії сьогодення та швидкість розвитку суспільства в нашій країні. Цей факт пояснюється такими об'єктивними причинами як брак часу в зв'язку із великою виробничою завантаженістю членів сім'ї, їхня необізнаність із новою сучасною українською та зарубіжною літературою, колом читання дитини, способами поліпшення якості дитячого читання, підвищення та закріплення інтересу у дітей до книги і читання, обмеженими знаннями щодо особливостей дитячої психології та розвитку.

Майже тотальна необізнаність батьків із інформацією про те, що сьогодні практично у кожній бібліотеці є свої web-сайти, блоги та сторінки у соціальних мережах, де кожен може знайти безліч корисної інформації із усього, що пов'язано з дитячою бібліотекою, книгою, рекомендованою літературою, напрямами й методами розвитку дитячого читання та дитиною взагалі – провина самих дитячих бібліотек і їхніх співробітників. Тільки підвищивши рівень інтенсивності рекламно-роз'яснювальної роботи серед батьків своїх юних користувачів, можна сприяти підвищенню їхньої компетентності як організаторів дитячого читання. Цей процес також вимагає постійного підвищення професійної кваліфікації та рівня інтелектуальної обізнаності самих працівників дитячих бібліотек.

І хоча проведене дослідження засвідчило, що книга займає важливе місце в житті сучасної української родини, але тільки співпраця дитячої бібліотеки та читаючої сім'ї зможе закріпити стійкий інтерес дітей до читання, яке стане їй надійним помічником у подальшому особистому та професійному зростанні.

Чим більше батьків (та й просто небайдужих громадян) будуть усвідомлювати цей взаємозв'язок, тим більше у мережі бібліотек України для дітей шансів не тільки зберегтися, а й можливо навіть розвинутися під час реформування адміністративно-територіального устрою країни.

АНКЕТА ЧИТАЧА

Любий друже! Ти маєш можливість взяти участь у соціологічному дослідженні «Читаю я і вся моя сім'я», яке проводить Національна бібліотека України для дітей. Звертаємося до тебе з проханням відповісти на запитання в анкеті.

1. В якому класі ти навчаєшся _____
  2. Стать: хлопчик, дівчинка (підкреслити)
  3. Ти відвідуєш бібліотеку (відмітити):
а) самостійно ; б) з членами сім'ї ; в) з класом ; г) з друзями .
  4. Частіше всього ти відвідуєш бібліотеку щоб
(вибери варіанти відповідей):
а) підготуватись до уроків ; б) відвідати масовий захід ;
в) взяти книгу для душі ; г) переглянути періодику ;
д) написати реферат ; е) погратися за комп'ютером ;
є) скористатись Інтернетом ; ж) взяти книги для сім'ї ;
з) взагалі не відвідую .
  5. На твою думку, ти читаєш книжок:
а) багато ; б) мало ; в) достатньо ; г) хотілося б більше ;
д) не читаю .
  6. Тобі батьки купують або передплачують книги, журнали, газети?
Так ; ні .
  7. Члени твоєї родини відвідують масові заходи бібліотеки:
з тобою ; беруть участь у заходах ; самостійно ;
взагалі не відвідують .
  8. В сім'ї читають книги:
в електронному вигляді ; на паперових носіях ;
взагалі не читають .
  9. Чи обговорюєте в сім'ї прочитані книги?
Так ; ні .
  10. Ти задоволений тим, що поряд із місцем твого проживання є бібліотека?
так ; не задумувався ; байдуже ; ні .
- Назва бібліотеки (заповнює бібліотекар) _____

АНКЕТА БАТЬКІВ

Шановні батьки! Запрошуємо Вас взяти участь у соціологічному дослідженні «Читаю я і вся моя сім'я», яке проводить Національна бібліотека України для дітей і відповісти на запропоновані в анкеті запитання.

1. Дітей якого віку Ви виховуєте? _____
2. Де Ваша дитина бере книги для читання?
а) купуємо ; в) в електронному вигляді ; б) в бібліотеці ;
г) в домашній бібліотеці .
3. На Вашу думку, дитина читає книжок:
а) багато ; в) достатньо ; б) мало ; г) хотілося б більше ;
д) взагалі не читає .
4. Для Вас книга:
а) джерело інформації ; б) засіб виховання ;
в) розвиток особистості ; г) змістовний відпочинок ;
д) інше _____
5. Які книжки або періодичні видання Ви купували або передплачуєте для дітей? _____
_____
6. Ви відвідуєте бібліотеку разом із дитиною?
Так ; ні .
Якщо «Так», то з якою метою: участь у масових заходах ;
скористатись Інтернетом ; вибрати книгу ; отримати необхідну інформацію ; інше _____.
7. Пригадайте, які книжки, Ви читали вголос або обговорювали в сім'ї останнім часом _____
_____
8. Для виховання у дитини потреби системного читання Ви використовуєте:
а) можливості бібліотеки ; б) соціальні мережі ;
в) власний досвід ; е) взагалі не переймаюсь ;
д) традиції сімейного читання ; г) поради вчителя .

9. На формування інтересу дітей до читання впливають:

- а) друзі ; б) учитель ; в) сім'я ;
г) спілкування у соціальних мережах ;
г) бібліотека ; д) телебачення ;
е) державна політика .

10. Ви відвідували заходи бібліотек із популяризації сімейного читання?

Так ; ні .

Якщо «Так», то чи виникло у Вас бажання стати активним учасником таких заходів бібліотеки?

Так ; ні .

11. Ви можете стверджувати, що у вашій сім'ї продовжуються або зароджуються (необхідне підкреслити) традиції сімейного читання?

Так ; ні .

12. Ви відвідуєте сайти дитячих бібліотек України?

Так ; ні .

Якщо «Так», то назвіть бібліотеки _____

Якщо «Ні», то вкажіть причину _____

13. Для Вас важливо, що поряд із місцем проживання є бібліотека?

- а) так ; в) байдуже ;
г) ні ; б) не задумувалися .

14. Вкажіть відомості про себе: вік _____;

сімейний статус: мама ; тато ; член сім'ї .

Дякуємо!

АНКЕТА БІБЛІОТЕКАРЯ

Шановні колеги! Просимо Вас відповісти на запитання анкети в рамках соціологічного дослідження «Читаю я і вся моя сім'я», яке проводить Національна бібліотека України для дітей.

1. Як Ви вважаєте, роль родини як організатора сімейного читання на сьогодні:

а) зменшилася ; б) залишилася без змін ; в) зросла .

Підкріпіть свою відповідь фактами.

Вкажіть: кількість батьків записаних до бібліотеки _____,

їхній відсоток до загальної кількості читачів _____%;

кількість сімейних формулярів (якщо такі ведуться) _____.

2. Діти відвідують бібліотеку частіше всього:

а) самостійно ; в) з членами сім'ї ; б) з класом ; г) з друзями .

3. Батьки проявляють інтерес до:

а) сучасної української дитячої книжки ;

б) педагогічної літератури ; в) інтернет-ресурсів бібліотек ;

г) масових заходів бібліотеки .

4. Чи беруть батьки безпосередню участь у масових заходах, які проводить бібліотека? Так ; ні .

5. З яких джерел Ви розширюєте свої професійні знання?

(вказати ступінь важливості 1, 2)

а) періодики ; в) сайту НБУ для дітей ; б) Інтернету ;

г) сайтів ОДБ ; д) семінарів ; е) порад колег ;

е) книг ; ж) інше _____.

6. На Ваш погляд, батьки усвідомлюють значення книги, бібліотеки в житті дитини? Так ; ні

7. Які клуби сімейного дозвілля діють у бібліотеці? _____

8. Чи піклуються батьки про комфортні умови в бібліотеці?

Так ; ні

9. Назва бібліотеки _____

Посада _____

Дякуємо!

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Аналітичний огляд діяльності бібліотек України для дітей у 2011–2013 роках / Нац. б-ка України для дітей. — Київ, 2014. — 154 с.
2. Читаю я і вся моя сім'я : програма та методика соціол. дослідж. / Нац. б-ка України для дітей ; уклад. О. Б. Петренко. — Київ, 2015. — 12 с.
3. Фестиваль стендових презентацій «Сімейний бібліоформат» : бюл. з досвіду роботи б-к для дітей Харків. обл., що обслуговують дітей. Вип. 10 / ОКЗ «Харківська обласна бібліотека для дітей» ; уклад. В. М. Лупицька. — Харків, 2014. — 11 с. — («Творимо. Шукаємо. Публікуємо»).
4. Бібліотеки для дітей Харківської області як центри підтримки сім'ї та розвитку сімейного читання : (до 20-ої річниці Міжнар. року сім'ї) : інформ. лист. Співпраця з сім'єю б-к Харківської обл. за період 2002-2013 років : дайджест / Харківська обласна бібліотека для дітей ; уклад. В. М. Лупицька. — Харків, 2014. — 43 с.
5. Обласний семінар «Сучасний погляд на стратегію співпраці бібліотеки та сім'ї» : інформ. лист / ОКЗ «Харківська обласна бібліотека для дітей» ; уклад. Р. А. Драган ; В. М. Лупицька. — Харків, 2014. — 11 с.

ЧИТАЮ Я І ВСЯ МОЯ СІМ'Я:
Підсумки соціологічного дослідження.
Бюлетень соціологічної служби. Вип. 28

Відповідальна за випуск А.І. Гордієнко.
Укладач Є.Ю. Подокопна.
Літературний редактор В.В. Зеленська.
Комп'ютерна верстка Н.В. Ярчак.
Підписано до друку 31.10.2016 р.
Зам. № 21. Наклад 75 прим.

Видавець та виготовлювач
НБУ для дітей
вул. Баумана, 60, м. Київ, 03190
Тел/факс. 400-65-87, тел. 400-05-01, 400-70-91
<http://www.chl.kiev.ua>
mail: library@chl.kiev.ua

Видавець та виготовлювач
НБУ для дітей
вул. Баумана, 60, м. Київ, 03190
Тел/факс. 400-65-87, тел. 400-05-01, 400-70-91
<http://www.chl.kiev.ua>
mail: library@chl.kiev.ua